

Nizami Gəncəvi yaradıcılığı özbək elmi mənbələrində

Almaz Ütvi (Binnətova)
Filologiya elmləri doktoru

“Nizami Ganjavi's works in Uzbek scientific sources”

With the exception of research, the oldest version of Nizami's "Khamsa" is from Uzbekistan. From the Foundation of Manuscripts, the oldest copies of Navoi works are published by the Azerbaijan Manuscripts Institute.

Tədqiqatlara istinadən, Nizami "Xəmsə" sinin ən qədim variantı Özbəkistan Əlyazmalar Fondundan, Nəvai əsərlərinin ən qədim nüsxələri Azərbaycan Əlyazmalar İnstitutundan əldə edilmişdir. Bu, o deməkdir ki, Azərbaycan–özbək ədəbi əlaqələrinin tarixi yüzilliklərə, minilliklərə gedib çıxır.

Ədəbiyyatda təsir məsələsi: Bəli, Azərbaycan–özbək ədəbi münasibətləri nəinki Nizami Gəncəvinin yaşadığı dövrdən, hətta ondan da əvvəlki zamanlardan qol-budaq atmaqdadır. Nizami "Xəmsə" si Özbəkistanın da qiymətli ədəbi xəzinəsi sayılır. Böyük şairin vəfatından on illər sonra, Orta Asiyanın monqollar tərəfindən işğal olunduğu dövrdə Xarəzmdə naməlum özbək müəllif "Müftah ül-ədl" adlı bədii əsər yaratmışdı. Bu əsərin əsasını Nizaminin "Şah və iki bayquş" haqqında hekayəsi təşkil edirdi [1]. Tədqiqatçıların qənaətinə görə, özbək ədəbiyyatına Nizaminin təsiri belə başlamışdı. XIV əsrdə, daha dəqiq, 1330-1340-cı illərdə özbək şairi Qütb Xarəzmi "Xosrov və Şirin" əsərini ana dilinə çevirərkən poemaya yeni hadisələr daxil etmişdi və buna görə də Nizami əsərinin özbək variantı bir növ orijinal kimi səslənir [2]. Müasir dövrimizdə Özbəkistanda dərc olunmuş beşcildlik "Özbək ədəbiyyatı tarixi" kitabında da Nizaminin özbək ədəbiyyatının inkişafındakı müsbət təsiri xüsusi qeyd edilmişdir. Özbək dilində yazılmış "Xosrov və Şirin" in müəllifi Qütb Xarəzmi Nizamidən öyrəndiyini etiraf edərək yazmışdır:

*Qazantək qaynayıb sevda yetirdim,
Nizami balından halva bişirdim. [2]*

Bir çox mənbələrə istinadən deyə bilərik ki, Nizami irsi Özbəkistanda Nəvai dövrünə qədər də geniş yayılmışdır, sevilmişdir. Özbək ədəbiyyatının klassiki Nəvainin dahi Nizaminin təsiri ilə

"Xəmsə" yaratması, sonralar da Azərbaycanın ən görkəmli sənətkarlarının Nəvidən öyrənməsi və başqa bu kimi ədəbi faktlar ədəbiyyat tariximizdə az deyildir. Qafur Qulamin yazdığı kimi –

*Şagirdlər qəlb evinin parlayan çırağıdır,
Ustadı ötən şagird – ustadın bayrağıdır.
Mərifət insana xas, könül, göz bulağıdır,
Yurdu sevənlər üçün yurd bir çiçək bağıdır,
Yurdsevərlər bu bağda olar Şirin, ya Fərhad,
Biri-birinə şagird, biri-birinə ustad. [3, s.127]*

Nəvai "Heyrət ül-əbrar" ("Nəciblərin heyreti") əsərində Nizamini öz ustadı və ilhamvericisi hesab etmiş, ona səcdə qılmış, onu "pir", "Xızır" adlandırmış, "Xəmsə" sini "Beş xəzinə" deyə şərfəfləndirmişdir. Nəvai hər dastanının başlanğıcında Nizamiyə məhəbbət və hörmət əlaməti olaraq xüsusi səhifələr yazmışdır. "Gəncə günəşi elə bir bayraq qaldırdı, söz ölkəsini bir qələmlə birləşdirdi, dostlaşdırdı". Azərbaycanın böyük oğlu Nizamini tərifləməkdən yorulmur, ona layiq əsərlər yazır. Nəvai bir başqa səhifədə yazmışdır: "Gəncəli Nizami şeirini öz gövhərləri ilə bəzədi. O, dünyanı cəvahiratla doldurdu. Onun cəvahirləri göyün ulduzları kimi saysız-hesabsızdır. Elə adam tapılmaz ki, böyük Gəncəlinin incilərini qiymətləndirməsin. Qulaqlarda cingildəyən ləl-cəvahirat ağızlarda dolaşacaq, o heç vaxt torpağa düşməyəcəkdir. Onlar qulaqdan ürəyə keçəcək, ürəyi zənginləşdirəcəkdir. Eh! Nizami, mən sənənlə müqayisə etmək üçün sənə bərabər adam tapmadım" [2]. "Leyli və Məcnun" poemasında isə öz ustadı haqqında yazarkən belə demişdir:

*Sal daşdan o qurdu beş uca qala,
Beş gizli xəzinə çıxdı aşkara,
Qala dövrəsində bu tikdi qəsr –
Zinəti deyilsin əsrbəsr.
Həm çölünə vurdu incə naxışlar,
Həm də içində zər parladı par-par.
Ecazla sehrdə var bir təfavüt:
Birinci – Kəbədir, ikincisə – büt. [3, s.68]*

Nəvai Bayqara sarayında baş vəzir olduğu zamanlarda Nizamini "Xəmsə" sini xüsusi xəttatlara bir neçə variantda yazdırmışdır. Hətta daha maraqlı bir nüsxəsini – olduqca orijinal və nadir əlyazma nüsxəsini misal göstərmək istərdik. Bu əlyazma nüsxəsində Nəvai öz "Xəmsə" sini Nizamini "Xəmsə"si ətrafına dairəvi şəkildə yazdırmışdır. Nəvainin Nizami yaradıcılığına olan məhəbbətinə heyranlığına valeh olan rus şairi N.Tixonov yazmışdır: "Nəvai şir idi, şirin həndəvərində dolanırdı və şir ilə mübarizədə salamat qalmışdı. Çünki Nəvai Nizamini rəqibi yox, müttəfiqi idi" [3, s.66].

Akademik Həmid Araslının təbirincə qeyd etsək, XV əsr ədəbiyyatı nümayəndələri Lütfi, Xarəzmi, Durbək, Gədəi, Ətai, Səkkaki kimi görkəmli sənətkarlar Nizami irsindən faydalandıqlarını əsərlərində dönə-dönə etiraf etmişdilər. Nəvai zamanında Heydər Xarəzmi ustad saydığı Nizamini "Sirlər xəzinəsi" ni tərcümə etmiş və bu adda özü də "Məxzən ül-əsrar" əsərini yazmışdır. Şair əsərin müqəddiməsində deyir:

Şeyx Nizami nəfəsindən can tapıb,

*Mənisindən hökmə-fərman tapıb,
Dünyada mən Heydəri-sahib hünər,
Əldə etdim bu qədər dürrü gövhər. [3, s.70]*

1987-ci ildə Özbəkistanda çap olunmuş "Nəvai antologiyası" na Heydər Xarəzminin bu əsəri də daxil edilmişdir. Xalq şairi Qafur Qulamın misralarıdır:

*Azərbaycan xalqının ölməz şeiri, sənəti,
Qədim zamandan bəri dostlara həyat verib.
Atamız Nizaminin hikmətdə məharəti,
Şərqdə çox şairlərə ilhamdan qanad verib.*

Xalq şairi Soltan Əkbəri müsahibələrinin birində məhəbbətlə qeyd edir ki, qədim Gəncədə dünyaya göz açan Nizami öz sənəti ilə neçə əsrdir ki, dünyanın bir çox xalqlarına çox nəci, humanist hisslər aşılayır. Onları əməksevərliyə, vətənpərvərliyə, dostluğa, sülhə, qardaşlığa çağırır.

Nizami əsərləri bütün nəsillərin mənəvi sərvəti olaraq qalacaqdır.

Böyük nəvəişünas alim Cənnət Nağıyeva "Klassiklərimizin əsərləri Nəvainin kitabxanasında" adlı tədqiqatında Nəvai dövründə yazılmış Nizami əlyazma nüsxələri haqqında dəyərli məlumatlar aşkara çıxarmışdır: "Nəvai klassik Şərq ədəbiyyatını mükəmməl bilən, epik şeirin ustası Nizami ənənələri ilə tərbiyələnen, Azərbaycan ədəbiyyatı ilə bağlı olan şairlərdən idi. Nizami əsərlərinin günümüzdə gəlib çıxan ən mükəmməl, olduqca gözəl xətlə yazılmış nüsxələri məhz Nəvai dövrünə aiddir, daha doğrusu, birbaşa Nəvainin tapşırığı ilə hazırlanmışdır. Bütün bunlardan əlavə, Orta Asiya söz sənətkarlarının Nizami yaradıcılığı ilə əsrlər boyu davam edən ədəbi əlaqələrini təsdiqləyən başqa bir çox əlyazmaları da Nəvainin əlində – onun kitabxanasında olmuş, həmin dövrün məhsulu kimi bu günə qədər gəlib çatmış və öz tarixi-ədəbi əhəmiyyətini saxlamışdır. Nizami və Əmir Xosrov, Nizami və Nəvai, Nizami və Caminin "Xəmsə" lərindən seçilmiş əlyazmalarına SSRİ-nin kitab xəzinələrində rast gəlmək olur" [4]. Tədqiqatçı bu araşdırmasında Nizami əlyazmalarının yazılma tarixini, cildini, səhifəsini və sair məsələləri aydın şəkildə təsvirini qələmə almışdır. Nizaminin Nəvai dövrünə aid olan dörd əlyazması üzərində xüsusi dayanaraq aydın şərhlər vermişdir.

Nəvainin Nizami ecazına dair görüşlərini Y.E.Bertels tədqiqatlarında belə təhlil edir: "Şəriətdə ecaz peyğəmbərin öz peyğəmbərliyini sübut üçün göstərdiyi möcüzəyə deyilir. Məsələn, Məhəmməd üçün belə bir sübut Quran hesab olunur. Nizami poemasını Quranla müqayisə etməklə Nəvai həmin əsərin misli-bərabəri olmadığını etiraf etmiş olur" [2]. Özbək ədəbiyyatşünası Məhəmməd Əli "Ecazkar Gəncəvi" məqaləsində Nizaminin özbək ədəbiyyatına təsirindən, Nizami irsinin özbək ədəbiyyatşünaslarının tədqiqində xüsusi yeri olduğunu etiraf etmişdi. Məqalədə Y.Bertelsin fikrinə istinad edilərək göstərilir ki, "Nizami sənətinin müxtəlif ədəbiyyatlarda doğruduğu əks-səda intəhasız və misilsizdir. Bunu bir çox ədəbiyyatlarda Nizamiyə bolluca yazılan nəzirələr də təsdiqləyir: məsələn, farsca qırx iki, özbəkçə iki, türkcə iki və sair. Eyni zamanda Nizami qüdrətidir ki, söz-sovu dünyaya yayılmışdır. Nizami elmi ilə dünyaya bələd idi. Xarəzm şahzadəsi Nazpəri surətinin bədii tərənnümü təsdiqləyir ki, şair o xalqın tarixini, etnoqrafiyasını, adət-ənənəsini, mədəniyyətini, coğrafiyasını gözəl bilirmiş" [2]. Əldə olunan ədəbi faktları bir-bir təhlil süzgəcindən keçirməkdə məqsəd Nizami yaradıcılığının

özbək ədəbiyyatına təsir məsələsini aydınlaşdırmaqdır. Ümumilikdə isə beşcildlik "Özbək ədəbiyyatı tarixi" akademik kitabında Nizaminin özbək ədəbiyyatının inkişafındakı müsbət təsiri əhatəli qeyd edilmişdir.

Ədəbiyyatşünaslıqda tədqiqi: Özbəkistanda müxtəlif zamanlarda ayrı-ayrı elmi mənbələrdə kitab və toplularda, qəzet və dərgilərdə Nizami yaradıcılığı, onun əsərləri haqqında elmi-tənqidi məqalələr, araşdırmalar nəşr olunmuşdur. XX əsrin 40-cı illərində Nizami və Nəvainin yubiley günləri çərçivəsində bu səpkidə xeyli elmi məqalələr yazılmış və dərc edilmişdir. Akademik Həmid Araslının iki xalqın ədəbiyyatları haqqında gördüyü işləri saymaqla başa gələn deyil. Onun elə həmin illərdə Nəvai ilə bağlı Azərbaycanda gördüyü işlər haqqında dəfələrlə yazılıb, elə bu sətirlərin müəllifi də "Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələri" monoqrafiyasında da qeydlərini bildirmişdir. H.Araslının 1940-ci ildə yazdığı "Nizami və Nəvai" adlı tədqiqatı özbək elmi-nəzəri fikrində yüksək dəyərləndirilmiş, neçə-neçə tədqiqat işi üçün ilk mənbə sayılmışdır. Özbəkistan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun elmi əsərləri seriyasından nəşr olunan "Dil və ədəbiyyat məsələləri" toplusunun (XXIX cild, 1961) 56-89-cu səhifələrində H.Araslının "Nizami irsi dünya mədəniyyəti xəzinəsində" adlı irihəcmli əsərində Nizaminin özbək ədəbi meydanında, ədəbiyyatşünaslıq elmində rolundan bəhs edilir.

Akademik Vahid Abdullayev, akademik Vahid Zahidov, professor Səidəxan Nərzullayeva, professor Şahməhəmməd Şahməhəmmədov və bir çox məşhur özbək alimləri elmi araşdırmalarında Nizami irsinin öyrənilməsi, özbək ədəbiyyatına təsiri və ədəbiyyatşünaslığında tədqiqi məsələlərinə xüsusi önəm vermişlər. Adları çəkilən özbək alimləri vaxtilə doktorluq dissertasiyalarını Nizami yaradıcılığı kontekstində elmi-nəzəri problemə həsr etmiş və Bakıda – AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda müdafiə etmişlər.

"Nizami elə bir mədəndir ki, onun yatağı Gəncədir. Bu mədənin qəlbi inci yatağıdır. Fikri, amalı və xəzinədarı Nizamidir. Onun dili bu xəzinədən incilər çıxarır. ...Azərbaycan xalqını vəsf elmək mənim üçün çox çətindir. Çünki o hər cəhətdən kamal zirvələrinə çatmış, tarixin sınaqlarından üzuağ və mətin çıxmış əzəmətli bir xalqdır. Bu xalqın bədii dühasından danışmaq istəsək, böyük Nizaminin dünyaşöhrətli "Xəmsə" sini xatırlamalırıq. "Xəmsə" – Azərbaycan möcüzəsidir. Sənətin və bədiiyin dünya tarixində yeni və parlaq mərhələsidir, bəşəriyyətin şah əsəridir [5]. Akademik V. Zahidovun "Nizami Gəncəvi və özbək ədəbiyyatı" məqaləsindən götürdüyümüz bu fikirlər ədəbi faktor kimi də ədəbiyyatşünaslığımızda qiymətlidir" [5].

Maqsud Şeyxzadənin yetişdirməsi olan filologiya elmləri doktoru, professor, özbək alimi Natan Mallayevin "Nizami Gəncəvinin irsi və onun təlim-tərbiyəvi əhəmiyyəti" adlı monoqrafiyası [6] xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu monoqrafiyanın "əsas məziyyəti ilk mənbələr, naməlum qaynaqlar əsasında yazılmasıdır. Kitab Nizaminin fəaliyyətinin və ədəbi irsinin tədqiqi tarixi, həyatı və yaradıcılığı bölmələrini özündə birləşdirən "Nizami Gəncəvi", "Şairin lirikası", "Xəmsə" ədəbi irsinin dünya miqyasında əhəmiyyəti" və "Nizami ədəbi irsinin dünya miqyasında əhəmiyyəti" hissələrindən ibarətdir. Bu hissələr arasında qırılmaz əlaqə vardır" [7]. Kitabın maraqlı cəhətlərindən biri də odur ki, müəllif dünya xalqlarının ədəbiyyatşünaslığında Nizaminin tədqiq tarixinə toxunur və bu tədqiqatların əhəmiyyətini aydınlaşdırır. "Əsərdə ən maraqlı cəhətlərdən biri də budur ki, görkəmli alim Nizami irsinin tədqiqatçılarına yeni səpkidə yanaşır, onun ədəbi məktəbini davam etdirdiklərinin səciyyəvi əlamətlərini açıb göstərir. Xosrov Dəhləvinin, Əbdürrəhman Caminin, Əlişir Nəvainin, Məhəmməd Füzulinin, İohan Hötenin və başqalarının Nizami irsindən nə məqsədlə istifadə etmələrini təhlil edir və bu "təlim-tərbiyə məktəbi"nin çoxsahəli, bəşəri, dünyəvi elementlərini bir sistemə salır... Kitabda həmçinin Özbəkistan ədəbiyyatşünaslığında Nizami Gəncəvi ilə bağlı tədqiqatlar təhlil olunur, eləcə də Nizami əsərlərinin tərcümə, təbdil və nəşr prinsiplərindən bəhs edilir" [7].

Məhəmməd Əli "Ecazkar Gəncəvi" adlı araşdırmasında [2] Nizaminin özbək ədəbiyyatına təsirindən bəhs etmiş, Nizami irsinin tədqiqinin özbək ədəbiyyatşünaslığında xüsusi yeri olduğunu bildirmişdir. Tədqiqatçı öz fikirlərini üç aspektdə açıqlayır. İlk olaraq, Nizaminin novatorluğundan söz açaraq onun nəinki özbək xalqına, bütövlükdə türk dünyasına doğurduğu şəfqədən, nurdan bəhs edir, elmi-nəzəri baxışları ilə gəldiyi qənaəti təsdiqləməyə çalışır. İkincisi, onun Şərq ədəbiyyatına olan təsirindən, bu təsirin nəticəsi olaraq yaranan "Xəmsə" lərdən, Nizaminin müraciət etdiyi mövzularda yaranan yeni əsərlərdən söz açır və onları ümumiləşdirmə müstəvisində açıqlayır. Nəhayət, Nizami aləmində, Şərq poeziyasında ilk dəfə olaraq insan şəxsiyyətinin bütün mənəvi zənginliyi və parlaqlığı, ziddiyyətləri, müzəffər yüksəlişi və acınacaqlı rəzaləti ilə göstərilməsini şərh edir. Tədqiqat novator Nizaminin daima müasiri olmaq qənaəti ilə başa çatır. Görkəmli ədəbiyyat xadimləri S.Erkinovun və M.Qənixanovun "Nizami Gəncəvi" əsərində [8] dahi şairin özbək elmi-nəzəri fikrində tutduğu mövqe müəyyənləşdirilir. Şairin özbək ədəbiyyatına, ədəbiyyatşünaslığına olan təsirindən, ümumiyyətlə, özbək ədəbiyyatında Nizami ənənələrini davam etdirən sənətkarlar haqqında maraqlı məlumat verilir.

Ədəbiyyatşünas H.Həmidinin "Əski Şərq dühaları" [9] irihəcmli kitabında da Nizami ənənələrindən ətraflı söz açılmışdır. Ümumiyyətlə, qeyd etmək istəyirəm ki, dahi Nizami haqqında özbək alimləri, tədqiqatçıları xeyli sayda elmi-nəzəri məqalələr yazaraq, dərc etdirmişlər. Əsərlərinin nəşri: Nizami Gəncəvinin əsərləri özbək oxucuları arasında qədimdən bəri şöhrət tapmışdır. Müasir dövrümüzdə də bu iş ənənəvi olaraq daim davam etdirilir. Özbəkistan dövrü mətbuatında da Nizami Gəncəvinin qəzəlləri, poemalarından parçalar ("Yeddi gözəl" dən, "Leyli və Məcnun" dan, "Sirlər xəzinəsi"ndən, "İskəndər və çoban" və sair əsərləri) dərc edilmişdir. Nizami Gəncəvinin 800 illiyi ərəfəsində Özbəkistan Dövlət Nəşriyyatı 1947-ci ildə (Böyük Vətən müharibəsinin baş verməsi ilə əlaqədar olaraq yubiley nəşri sonrakı illərdə həyata keçirilmişdir) şairin poemalarından parçaları "Güldəstə" adı altında ayrıca kitab [10] halında çap etmişdir. XIX yüzilliyin ikinci yarısında böyük özbək şairi Məhəmməd Rza Ağahı Xivə xanı Firuzun sifarişi ilə Nizaminin "Yeddi gözəl" poemasını nəslə tərcümə etmişdir. Özbək ədəbiyyatşünası Məhəmməd Əli həmin əsərin Ağahinin yeni nəşr olunmuş (təxm. 1988-ci ildə) dördcildlik külliyyatına daxil edildiyini yazır [2].

1983-cü ildə Nizaminin özbəkə yüzminlik tirajla yeni bir kitabı – "Seçilmiş əsərləri" [11] nəfis tərtibatda çapdan çıxmışdır. Kitabın giriş hissəsində dahi şairin ədəbi şəxsiyyəti və irsi haqqında elmi-nəzəri fikirlər yer almışdır. Kitabın şeirlər – lirika hissəsində Nizami Gəncəvinin qəzəlləri, rübailəri, qəsidələri, qitələri, hikmətli sözləri, eləcə də "Sirlər xəzinəsi" ndən, "Yeddi gözəl" dən parçalar təqdim olunur (tərcümələr Şahislem Şahməhəmmədovundur). Kitaba tərcüməçi, filologiya elmləri doktoru, Firdovsi adına respublika mükafatının laureatı, professor Ş.Şahməhəmmədov müqəddimə yazmış, kitabın sonunda izahlı lüğət vermiş, illüstrasiyaların mənbələrini qeyd etmişdir [11].

"İncilər ümmanı" kitabında [12] Nizami Gəncəvinin əsərlərindən nümunələr nəşr edilmişdir.

2005-ci ildə Daşkənddə dahi şairin iki əsəri ayrıca kitab halında nəşr olundu: "Leyli və Məcnun" və "Xosrov və Şirin" əsərləri fars dilindən özbəkçəyə tərcümə olunaraq yeni nəsil oxuculara təqdim olunmuşdur [13; 14].

Özbək şairi Alimcan Buriyev 1991-ci ildə Nizami Gəncəvinin "Sirlər xəzinəsi"ndən "Çaqqal və tülkü" hekayəsini, 2005-ci ildə "Xosrov və Şirin", "Leyli və Məcnun", 2013-cü ildə "Sirlər xəzinəsi" poemalarını, 2016-cı ildə isə Özbəkistandakı Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin layihəsi əsasında Özbəkistan tarixində ilk dəfə Nizami "Xəmsə"sini tam halda özbək dilinə tərcümə edərək bir kitabda nəşr etdirib.

Xalq şairi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, nəzəriyyəçi alim Camal Kamalın tərcüməsində Nizami Gəncəvinin "Sirlər xəzinəsi", "Leyli və Məcnun", "İskəndərnamə" poemaları Özbəkistandakı Heydər Əliyev adına Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin layihəsi əsasında kitab şəklində nəşr olunub, hazırda digər iki poema da ("Xosrov və Şirin" və "Yeddi gözəl") çapdadır. Daşkənd Pedaqoji İnstitutu Nizaminin adını daşıyır. Tədqiqatçı Məhəmməd Əli yazır ki, bu, rəmzi haldır – müəllimlər yetişdirən ocağa Şərq şairləri müəlliminin adı nəsb olmuşdur. Özbəkistan Əlyazmalar İnstitutunun zəngin muzeyinin ilk otağı klassik ustad Nizamiyə həsr olunub. Hətta Nəvai əlyazmasını əldə edən bu muzeydəki həmin otaqda Nizaminin şəkli, əsərlərindən illüstrasiyalar, ilk "Xəmsə" müəllifinə həsr olunan tablolar, döymə işləri, xalça, bədii yazılar, kitab vitrinləri və başqa eksponatlar vardır [2].

Azərbaycan klassik ədəbiyyatının, ilk növbədə, Nizami, Nəsimi, Füzuli kimi bədii söz bəhəddirlərinin, özbək ədəbiyyatının tərəqqisinə və yeni-yeni ənənələrlə zənginləşməsində danılmaz rolu və böyük təsiri özbək ədəbiyyatşünasları, yazıçıları və mətnşünasları tərəfindən də tədqiq edilmişdir. Bu tədqiqatçılar isə öz növbəsində Azərbaycan ədəbiyyatı mütəxəssislərinin təcrübəsindən istifadə etmişlər və özbək ədəbiyyatşünaslığının üfüqlərini xeyli genişləndirmişlər. Azərbaycanda nəvaişünaslıq elmi ayrıca sahə olaraq formalaşdığı kimi, Özbəkistanda da nizamişünaslıq, nəsimişünaslıq, füzulişünaslıq ənənələri böyük vüsət almağa başlamışdır.

<http://artkaspi.az/az/nizami-gencevi-yaradicilii-zbek-elmi-menbelerinde-almaz-lvi-yazir>